

Sensoriem srdce

Texty spojují motivy konkrétních míst, prostorů chápaných jako impulsy k duchovnímu pohybu

★★★★★

Barokní vzepětí ve smyslu uchopování světa nebeského skrze tento náš vezdejší vzbuzuje titul sborníkového charakteru. Přispělo do něj dvanáct současných autorů z nejrůznějších oborů (od teologie přes přírodovědu po například filmovou vědu), kteří se soustředí na duchovní charakteristiky rozličných prostorů (Antarktida, vysvěcený prostor, mateřské lůno, *genius loci* Brna); zánrově tu s příklonem k eseji, tu k přednášce, homilii, deníku, cestopisu, scénáři nebo svědectví. K původnímu Newtonovu pojmu *sensorium Dei*, tedy jakémusi Božímu čidlu — místu absolutního vnímání prostoru —, přistoupili ale pokorněji. Zato s čidly dnešní doby, pro kterou slova zvěsti „Bůh je“ jsou jen výzvou k tvrzení, že není.

Příklad první: cestou k Bodamskému jezeru se dá sjet na odpočívadlo v oblasti Hegau. Jeho součástí je dálniční kaple Emauzy — „Vejdí takový, jaký jsi,“ zve přes práh známý propagátor sakrální architektury Karel Rechlík ve shodě s poutní, nekofesní

duchovní atmosférou stavby, odborně dodáváje: „Světelný kříž, který protíná průčelí jednoduché stavební ‚kostky‘ na jižní straně, je hlavním symbolem a zároveň skutečným zdrojem světla pro interiér.“ Podobných pozvání, mezi nimiž nechybí Zahrada náboženství (židovství, křesťanství, islám, hinduismus) při benediktinském klášteře Altenburg, obsahuje jeho příspěvek (zpracovaný i Českou televizí) desítky. Příbuznou metafyziku potkáme ve stati Rechlíkova německého kolegy Waltera Zahnera, počínající kostelem Božího Těla v Cáchách, jehož postní koncepci musel obhajovat sám Guardini: „To není prázdno, to je ticho! A v tichu je Bůh.“

Tyto myšlenky z eckhartovské mystiky nás nemohou nepřepadat i nad textem od Martina Váchy z Antarktidy: „Jsi, Bože, na pustých místech víc než v ráji? Proč teprve v pustině nacházím svůj střed?“

To převrací perspektivu. O ráji — archetypu hojnosti (zdrojů, zboží, počítků). S takzvanou obrácenou perspektivou, jež neuniká za obraz — jako jsme si navykli od renesančních mistrů —, ale sbíhá se v divákově srdci, jež může až prozářit, transcendovat, pracují právě tvůrci ikon. A vůbec duchovní praxe hesychasmu (poustevnického odloučení), jak ji zpřístupňují příspěvky Tima Noble a Ivany Noble. Ale taky zkušeného exercitátora ignaciánských cvičení Pavla Ambrose, i dnešního adepta jimi očišťujícího ke kardiognózi, poznání srdce, podílejícím se dokonce na spolutvoření, tady, teď: „Poloha srdce vůči Stvořiteli určuje vnímání prostoru [...]. Prostor spolutvoříme svojí svobodou před tváří Boží a jako účastenství na jeho moudrosti.“ Neodpovídá to principu, že „Tvůrce tvoří tvůrce“

čili člověka stvořeného (created) i tvořícího (creative), už z úvodní, evolučně pojaté homilie Marka Orko Váchy? Či z kapitoly „Mateřství jako prostor pro jiného druhého“ z pera Kateřiny Bauerové, srovnává-li se v ní dokonce „proces porodu“ s konceptem „ženského psaní“ (*écriture féminine*) vyúsťující v „psaní mateřským mlékem“? Anebo to odpovídá filmovému myšlení o digitální podstatě vesmíru, čímž „bychom se přibližovali Bohu tím více, čím více digitálních skřetů vytvoříme“ v režii Jaromíra Blažejovského?

Takovýchto srovnání, průniků, nalézání umožňuje knížka vícero. Zejména tam, kde autoři argumentují mezioborově, méně akademicky a co nejintimněji. Například když historik Jiří Hanuš přibližuje byt sanitáře a kněze podzemní církve „bratra“ Ivana: „Byl dveřmi do jiných světů, které jsou popsány v Narnijských letopisech.“ Nejenže tím synchronně odkazuje na studii religionisty Pavla Hoška o „Cestě do středu skutečnosti“ C. S. Lewise, nýbrž vrací nás k vlastní intimitě, „místu záchrany, archy“. Rovněž tak výtvarník Jan Paul, svědčí-li o své nábožensko-umělecké konverzi u lůžka umírající matky: „Jako bychom nebyli v zadním rohu místnosti, ale uprostřed všeho. Zdi mizí...“

A o to editorům šlo. Aby se dveře otvíraly, zdi mizely přítomností posvátného.

Zdeněk Volf

Karel Rechlík — Jiří Hanuš — Jan Vybíral (eds.): *Sensorium Dei. Člověk — prostor — transcendence*, CDK, Brno 2014